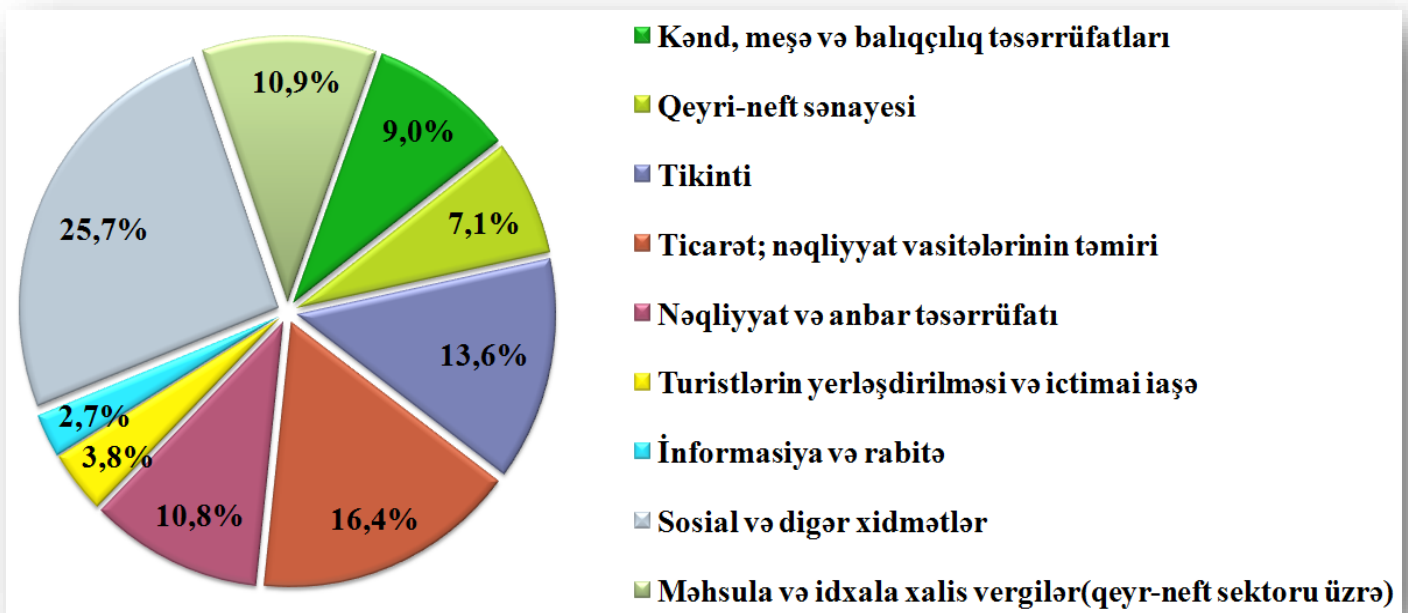

2018-ci il üzrə qeyri-neft sektorunun inkişafı

2018-ci il ərzində iqtisadiyyatın qeyri-neft sektorunda 46671.3 milyon manatlıq əlavə dəyər yaradılmış və ümumilikdə onun 55.7%-i sosial və digər xidmətlər, ticarət, nəqliyyat vasitələrinin təmiri və tikinti sahələrinin payına düşmüşdür.

Hesabat dövründə ölkə iqtisadiyyatının qeyri-neft sektorunda yaradılan əlavə dəyər əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 1.8% artmışdır. Qeyri-neft sektorunda yaradılan əlavə dəyərin ÜDM-də xüsusi çəkisi 58.5% təşkil etmişdir. Qeyri-neft sektorunun alt sahələri üzrə ÜDM-ə ən çox müsbət töhfə verən sahələr nəqliyyat və anbar təsərrüfatı, tikinti və ticarət və nəqliyyat vasitələrinin təmiri sahələri olmuşdur.

Qrafik 1. Qeyri-neft sektorunda yaradılmış əlavə dəyərin sahələr üzrə bölgüsü

Qeyri-neft sektorunun əksər sahələrində yaradılmış əlavə dəyərin artım tempi əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nisbətən yüksək olmuşdur.

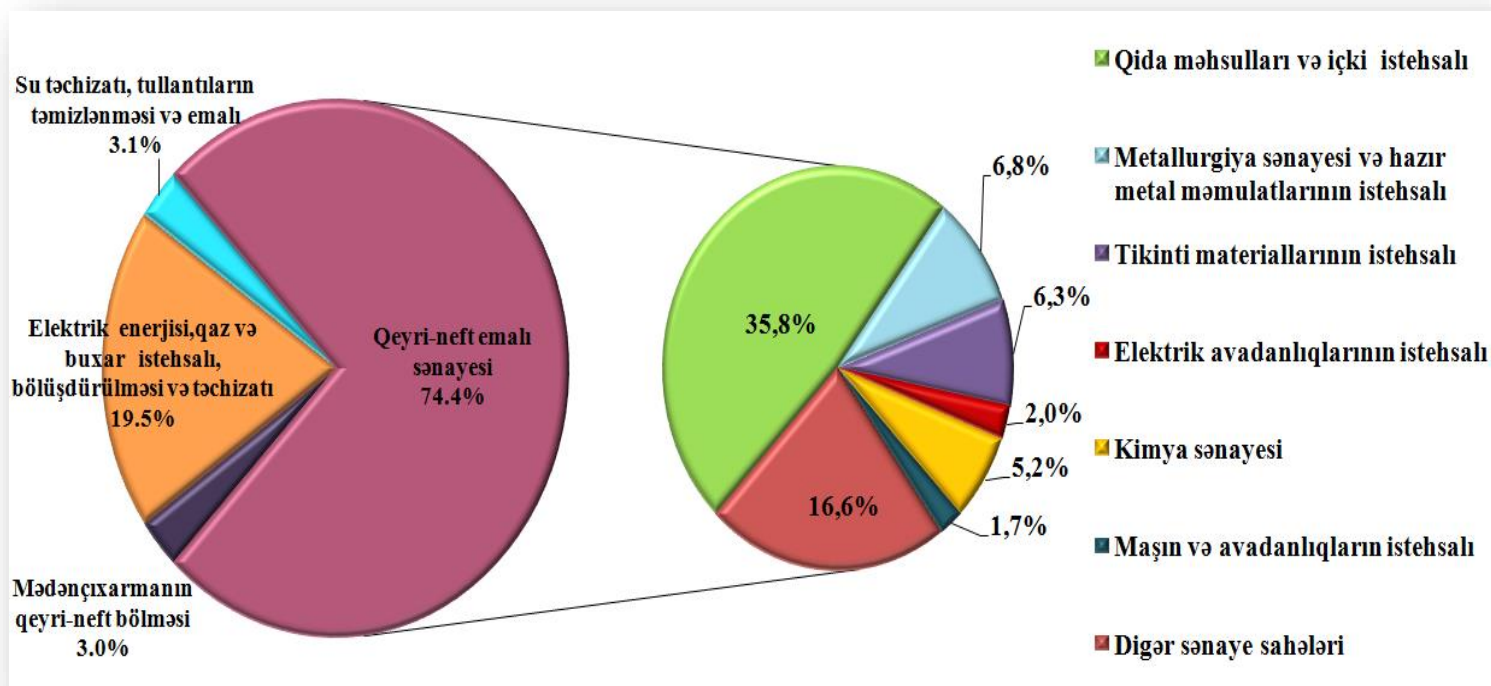
2017-ci ilə nisbətən hesabat dövründə kənd, meşə və balıqçılıq təsərrüfatları sahəsində 4.6%, ticarət və nəqliyyat vasitələrinin təmiri sahəsində 3.0%, nəqliyyat və anbar təsərrüfatı sahəsində 7.8%, turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iaşə sahəsində 7.6%, informasiya və rabitə sahəsində 9.3%, sosial və digər xidmətlər sahəsində 0.8% artım qeydə alınmışdır.

Qeyri-neft sənayesi. 2018-ci il ərzində qeyri-neft sənayesində yaradılan əlavə dəyər in həcmi əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 8.5% artaraq 3305.6 milyon manata çatmışdır. Hesabat dövründə yaradılmış ÜDM-də qeyri-neft sənayesinin xüsusi çəkisi 4.1%, qeyri-neft sektorunda yaradılmış əlavə dəyər də qeyri-neft sənayesinin xüsusi çəkisi 7.1%, sənayedə yaradılan əlavə dəyər də qeyri-neft sənayesinin payı 9.4% təşkil etmişdir.

Qeyri-neft sənayesində yaradılan əlavə dəyər in strukturunda mədənçıxarma sənayesinin xüsusi çəkisi 3.1%, emal sənayesinin xüsusi çəkisi 70.2%, elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatının xüsusi çəkisi 23.0%, su təchizatı, tullantıların təmizlənməsinin xüsusi çəkisi isə 3.7% təşkil etmişdir.

2018-ci ildə qeyri-neft sənayesində 10047.9 milyon manatlıq məhsul istehsal edilmiş və əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə məhsul istehsalı 9.1% artmışdır.

Qeyri-neft sənayesinin məhsul istehsalında mədənçıxarma sənayesinin payı 3.0% və ya 305.2 milyon manat, emal sənayesinin payı 74.4% və ya 7474.8 milyon manat, elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatının payı 19.5% və ya 1954.1 milyon manat, su təchizatı, tullantıların təmizlənməsinin payı isə 3.1% və ya 313.8 milyon manat təşkil etmişdir (Qrafik 6).

Qrafik 2. Qeyri-neft sənayesinin ümumi buraxılışının strukturu

2018-ci il ərzində məhsul istehsalı qeyri-neft emal sənayesinin əksər bölmələrində, o cümlədən qida məhsullarının istehsalında (1.3%), içki istehsalında (12.2%), tütün məmulatlarının istehsalında (165.3%), toxuculuq sənayesində (42.4%), dəri və dəridən məmulatların, ayaqqabıların istehsalında (23.3%), mebeldən başqa ağacın emalı və ağacdən məmulatların istehsalı (9,5%), kağız və karton istehsalında (0.5%), poliqrafiya məhsullarının istehsalında (82.1%), kimya sənayesində (1.4%), rezin və plastik kütlə məmulatlarının istehsalında (14.0%), tikinti materiallarının istehsalında (26.3%), metallurgiya sənayesində (11.4%), elektrik avadanlıqlarının istehsalında (146.4%), avtomobil, qoşqu və yarımqoşquların istehsalında (31.0 dəfə), mebellərin istehsalında (114,7%) və s. sahələrdə artmışdır.

Ölkədə iqtisadi fəallığın artırılması, ixrac yönümlü məhsulların istehsalının dəstəklənməsi, investisiyaların cəlb edilməsinin stimullaşdırılması məqsədilə 2016-2018-ci illər ərzində 292 sahibkarlıq subyektinə 333 investisiya təşviqi sənədi təqdim edilmişdir. Investisiya təşviqi sənədi təqdim edilmiş layihələrin reallaşması nəticəsində yerli istehsala 2,8 milyard manat investisiya yatırılacağı, 21870 yeni iş yerinin açılacağı nəzərdə tutulmuşdur.

İqtisadiyyat Nazirliyinin nəzdində fəaliyyət göstərən Sahibkarlığın İnkişafı Fondunun vəsaitləri hesabına 2018-ci il ərzində layihələrin ümumi dəyəri 617.8 milyon manat olan 999 sahibkara geri qaytarılan vəsaitlər hesabına 160.2 milyon manat, o cümlədən 918 kiçik həcmli layihəyə 10.4 milyon manat güzəştli kredit verilmişdir. Bu kreditlər hesabına 8934 yeni iş yerinin açılması imkanı yaranmışdır.

Güzəştli kreditlərin 70.4%-i aqrar sektorun, 29.6%-i müxtəlif sənaye məhsullarının istehsalı və emalının inkişafına verilmişdir. Verilmiş kreditlərin 64.3%-i respublikanın regionlarının, 35.7%-i isə Bakı şəhərinin qəsəbələrinin payına düşür.

Aqrar sektorun inkişafında aqroparkların və müasir iri fermer təsərrüfatlarının yaradılması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Dövlət başçısının tapşırığına uyğun olaraq respublikanın 33 rayonu üzrə 257 min hektar ərazidə ümumi dəyəri 2.2 milyard manat olan 51 aqropark və iri fermer təsərrüfatının yaradılması üzrə işlər davam etdirilir. Bununla yanaşı, 19 aqropark və iri fermer təsərrüfatı üzrə 32 layihəyə investisiya təşviqi sənədi verilmişdir. 96 min ha ərazidə ümumi dəyəri 604 milyon manat dövlət dəstəyi göstərilmiş 17 aqropark və iri fermer

təsərrüfatı fəaliyyətə başlamışdır. 10 aqropark və iri fermer təsərrüfatının 2019-cu ildə fəaliyyətə başlaması gözlənilir. 130 min ha ərazidə ümumi dəyəri 1.3 milyard manat dövlət dəstəyi göstərilmiş 24 aqropark və iri fermer təsərrüfatında isə layihələndirmə və tikinti-quraşdırma işləri aparılır.

Ötən il Prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə Sumqayıt Kimya Sənaye Parkında “SOCAR Polymer” MMC-nin Polipropilen zavodu, İnşaat kimyəviləri zavodu, “Tabaterra” QSC-nin tütün məmulatları istehsalı fabriki, Əlvən metallar və ferroərıntilər zavodu açılıb. Bundan başqa, 2018-ci ildə parkın ərazisində elektron təhsil avadanlıqları, şüşə və saxsı məmulatların istehsalı müəssisələri fəaliyyətə başlayıb. Bu günlərdə isə Sənaye Parkının daha bir rezidenti - “SOCAR karbamid” zavodu istifadəyə verilib. 2019-cu ildə daha 5 müəssisənin istismara verilməsi nəzərdə tutulur.

“Yaşıl iqtisadiyyat”ın və təkrar emal sənayesinin inkişafında mühüm rolunu oynayan Balaxanı Sənaye Parkında 2018-ci ildə taxta tullantılarının emalı və kömür, plastik torlar, qablaşdırma və etiket, maqnezium oksid panellərin, işlənmiş avtomobil şinlərinin emalı və tullantı taxtalardan pellet və taxta unu istehsalı, avadanlıq və dəzgahların bərpası sahələri üzrə 6 rezident qeydiyyatına alınıb.

Hazırda Balaxanı Sənaye Parkının 14 rezidenti var və onlar tərəfindən 37,3 mln. manat investisiya yatırılıb. Rezidentlərdən 7-si artıq fəaliyyət göstərir. Bu müəssisələrdə 400-ə yaxın işçi çalışır. Yeni layihələrin reallaşdırılması hesabına işçilərin sayının 650-ə çatdırılması nəzərdə tutulur. Sahibkarların marağını nəzərə alaraq, Balaxanı Sənaye Parkının ərazisi 1,3 hektar genişləndirilib və hazırda 8,3 hektar təşkil edir.

Bu ilin yanvar ayında Sənaye Parkında daha bir rezident qeydiyyatına alınıb. Yeni rezident işlənmiş təkərlərin təkrar emalından biodizel istehsal edəcək. Layihə çərçivəsində 3 mln. manat investisiya yatırılacaq və 20-ə yaxın iş yeri yaradılacaq.

2018-ci ildə Mingəçevir Sənaye Parkında iplik istehsalı üzrə 2 müəssisə - pambıq-poliester və “Open End” üsulu ilə iplik istehsalı fabrikləri istifadəyə verilib, 750 iş yeri açılıb. Investisiya dəyəri 144 mln. manat olan fabriklərin yaradılmasına 10 mln. manat güzəştli kredit verilib. Müasir texnologiyalar əsasında qurulmuş fabriklər Almaniya, İsveçrə, İspaniya və Yaponiyanın aparıcı şirkətlərinin avadanlığı ilə təchiz edilib. Fabriklərdə pambıq məhsulundan ildə 20 min ton iplik istehsal olunacaq.

Gəmiqayırma sahəsində ixtisaslaşmış Qaradağ Sənaye Parkında fəaliyyət göstərən Bakı Gəmiqayırma Zavodunda 2 min nəfər işlə təmin olunub. Bu il “Azərbaycan Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi” üçün dəyəri 82 mln. ABŞ dolları təşkil edən 2 Ro-Pax tipli unikal gəminin və dəyəri 28 mln. ABŞ dolları təşkil edən 2 neft tankerinin təhvil verilməsi planlaşdırılır.

Pirallahı Sənaye Parkında investisiya dəyəri 100 mln. ABŞ dollarından artıq olan əczaçılıq, şpris və uşaq bezlərinin istehsalı müəssisələrinin yaradılması işləri aparılır. 2019-cu ilin 1-ci rübündə istifadəyə verilməsi nəzərdə tutulan şpris zavodu

daxili tələbatı ödəməklə yanaşı, əlavə ixrac imkanları da yaradacaqdır. 2019-cu ilin 1-ci rübündə Azərbaycan-Rusiya birgə müəssisəsi olan “R-Pharm” MMC tərəfindən dərman vasitələrinin qablaşdırılmasına başlanılması nəzərdə tutulur.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 13 iyun tarixli 2115 nömrəli Sərəncamına əsasən yaradılmış Masallı Sənaye Məhəlləsinin tikinti işləri başa çatdırılmışdır. Burada sahibkarlıq fəaliyyətinin səmərəli həyata keçirilməsi üçün zəruri olan xarici və daxili infrastrukturun o cümlədən, elektrik və istilik enerjisi, qaz, su, kanalizasiya, rabitə, nəqliyyat, yanğından mühafizə, istehsal təyinatlı, inzibati, sosial və digər infrastruktur obyektləri inşa edilmişdir. Eyni zamanda sənaye məhəlləsində fəaliyyət göstərən sahibkarlıq subyektləri ilə sahibkarlarla sıx əlaqədə olacaq onların dayanıqlı inkişaf tələblərinə uyğun çoxsaylı dəstəklərin verilməsi, hüquqlarının müdafiəsini həyata keçirəcək ilk regional KOB Dostu xidməti fəaliyyətə başlamışdır. 2018-ci il 18 sentyabr tarixində Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin iştirakı ilə Masallı Sənaye Məhəlləsinin açılışı olmuşdur. Hal-hazırda sahibkarlıq subyektlərinin istifadəsinə verilmiş sənaye məhəlləsində ilkin olaraq 10 layihə fəaliyyətə başlamışdır.

Bundan başqa Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25 iyul 2017-ci il tarixli Sərəncamı ilə yaradılmış Hacıqabul Sənaye Məhəlləsinin, 27 noyabr 2017-ci il tarixli Sərəncamı ilə yaradılmış Sabirabad Sənaye Məhəlləsinin fəaliyyətinin təşkili istiqamətində işlər aparılır.

Kənd, meşə və balıqçılıq təsərrüfatları. 2018-ci il ərzində kənd təsərrüfatının ümumi məhsulunun faktiki qiymətlərlə dəyəri 7010.0 milyon manat təşkil etmişdir ki, onun da 3186.0 milyon manatı bitkiçilik, 3824.0 milyon manatı isə heyvandarlıq məhsullarının payına düşür. Keçən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə kənd təsərrüfatının istehsalı 4.6 faiz, o cümlədən bitkiçilik məhsulları üzrə 6.8 faiz, heyvandarlıq məhsulları üzrə 2.7 faiz artmışdır.

Ötən il ərzində kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq sahəsində əsas kapitala yönəldilmiş ümumi vəsait əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nisbətən 20.7 faiz artaraq 771.0 milyon manata çatmışdır.

Bitkiçilik. Ölkədə bitkiçilik məhsullarının yığımı başa çatmışdır. Hesabat ilində payızlıq və yazlıq dənli və dənli paxlalı bitkilərin (qarğıdalısız) əkin sahəsindən 1051.4 min hektarı biçilmiş və həmin sahələrdən 3061.3 min ton və ya ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 13.7 faiz çox məhsul götürülmüşdür. Orta hesabla hər hektardan əldə edilmiş məhsul 29.1 sentner təşkil etmişdir.

Bundan əlavə, 31.7 min hektar dən üçün qarğıdalı əkin sahəsindən 247.9 min ton məhsul toplanmış, hər hektardan orta hesabla 57.7 sentner qarğıdalı dənə götürülmüşdür.

2019-cu ilin yanvar ayının 1-i vəziyyətinə qarğıdalı dənə də daxil olmaqla ölkə üzrə taxıl istehsalı 3309.2 min ton olmuşdur.

2018-ci ildə sahələrdən 1521.9 min ton və ya keçən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 8.3 faiz çox tərəvəz, 898,9 min ton kartof, 401.9 min ton bostan məhsulları yığılmışdır.

2018-ci ildə 132.5 min hektar sahədə pambıq, 11.6 min hektar sahədə dən üçün günəbaxan, 8.6 min hektar sahədə şəkər çuğunduru və 3.4 min hektar sahədə tütün əkilmişdir. Hesabat ilində həmin sahələrdən 232.2 min ton pambıq, 24.3 min ton dən üçün günəbaxan, 299,4 min ton şəkər çuğunduru və 6.3 min ton tütün yığılmışdır. Cari ildə 1010,8 min ton meyvə və giləmeyvə, 167,6 min ton üzüm, 868,6 ton yaşıl çay yarpağı yığılmışdır.

Heyvandarlıq. Hesabat ilində ölkə üzrə diri çəkiddə 556.6 min ton ət, 2080,4 min ton süd və 1674,7 milyon ədəd yumurta və 15.8 min ton yun istehsal edilmişdir. Əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə ət istehsalı 3.0 faiz, süd istehsalı 2.8 faiz artmışdır.

Bundan başqa, ölkədə 514 ton barama istehsal olunmuşdur ki, bu da son 20 ilin ən yüksək göstəricisidir.

2019-cu ilin yanvar ayının 1-i vəziyyətinə ölkə üzrə 2666,6 min baş iribuynuzlu mal-qara, o cümlədən 1282,3 min baş inək və camış, 8357,9 min baş qoyun və keçi mövcud olmuşdur. Qaramal naxırının 48.1 faizini inək və camışlar təşkil edir.

Ötən il ərzində quşçuluq fabriklərində diri çəkiddə 74,4 min ton quş əti və 640,2 milyon ədəd yumurta istehsal olunmuşdur. Ümumilikdə fabriklər üzrə cəmi quşların sayı 12257,0 min baş olmuş, hər yumurtlayan toyuqdan orta hesabla 169 ədəd yumurta alınmışdır.

Yerli istehsalın qorunması və ixracın təşviqi üzrə tədbirlər. Ölkədə rəqabətqabiliyyətli qeyri-neft məhsulları istehsalının stimullaşdırılmasına, onun xammal bazasının yaxşılaşdırılmasına, idxalı əvəz edən yeni istehsal sahələrinin yaradılmasına və ixrac imkanlarının genişləndirilməsinə dövlət dəstəyinin artırılması məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən “Qeyri-neft sektorunda rəqabətqabiliyyətli daxili istehsalın dəstəklənməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” 19 sentyabr 2018-ci il tarixli

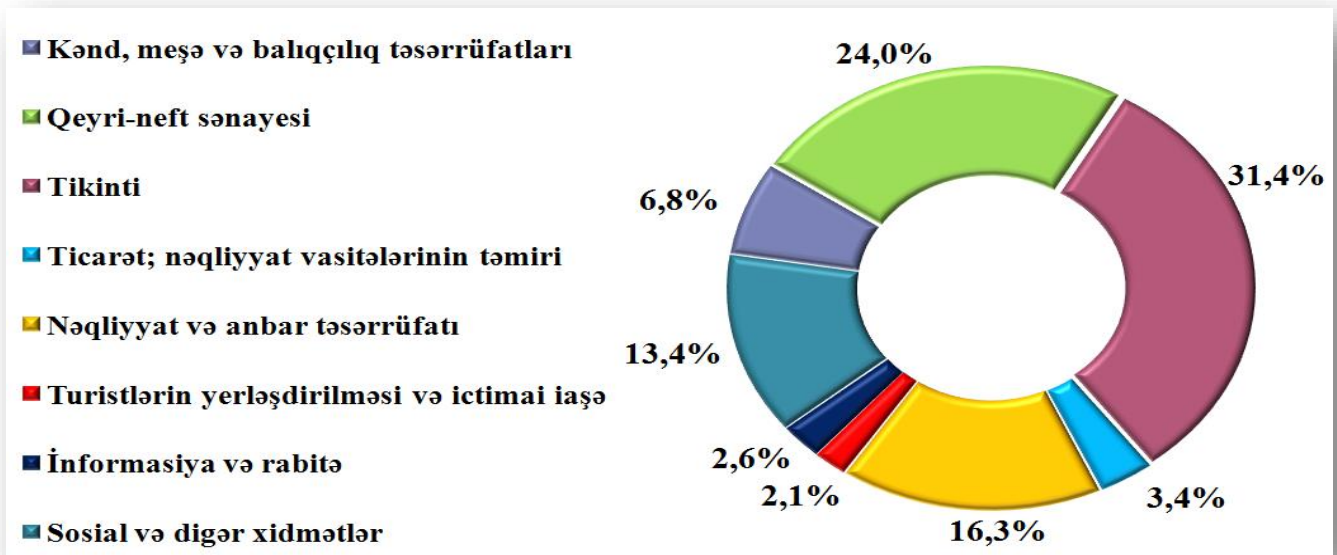
497 nömrəli sərəncam təsdiq edilmişdir.

Tikinti. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən, 2018-ci ildə ölkənin iqtisadi və sosial sahələrinin inkişafı üçün bütün maliyyə mənbələrindən əsas kapitalla 17238,2 milyon manat yönəldilmişdir. Qeyri-neft sektoruna yönəldilmiş vəsaitin həcmi 22,0 faiz, o cümlədən qeyri-neft sənayesinə qoyulmuş investisiyalar 23,0 faiz artmışdır. İstifadə olunmuş vəsaitin 11656,4 milyon manatı və ya 67,6 faizi məhsul istehsalı sahələrinin, 4268,0 milyon manatı (24,8 faizi) xidmət sahələrinin, 1313,8 milyon manatı (7,6 faizi) isə ümumi sahəsi 2084,7 min kvadrat metr olan yaşayış evlərinin tikintisinin payına düşmüşdür.

Ümumi sərmayənin 46,7 faizi dövlət, 53,3 faizi qeyridövlət sektorunun sərmayədarları tərəfindən qoyulmuşdur. Əsas kapitalla yönəldilmiş vəsaitlərin 68,0 faizi tikinti-quraşdırma işlərinə sərf edilmişdir.

Daxili mənbələrdən əsas kapitalla yönəldilmiş vəsaitin dəyəri ümumi sərmayənin 69,7 faizini təşkil etmişdir.

2018-ci il ərzində iqtisadiyyatda əsas kapitalla qoyulmuş cəmi investisiyaların 65.5%-i və ya 11289.3 milyon manatı qeyri-neft sektoruna yönləndirilmişdir. Əsas kapitalla qoyulmuş investisiyaların 15.7%-i, qeyri-neft sektoruna yönləndirilən investisiyaların isə 24.0%-i və ya 2704.9 milyon manatı qeyri-neft sənayesi bölməsinin inkişafında istifadə edilmişdir (Qrafik 7).

Qrafik 3. Əsas kapitalla yönləndirilmiş investisiyaların strukturu

Turizm. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə, 2018-ci il ərzində turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iaşə sahəsində yaradılmış əlavə dəyər əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 7.6 faiz artaraq 1790.7 milyon manata çatmış və qeyri-neft ÜDM-də xüsusi çəkisi 3.8 faiz təşkil etmişdir.

Dövlət Sərhəd Xidmətinin məlumatına əsasən 2018-ci ildə Azərbaycana dünyanın 196 ölkəsindən 2849,6 min və ya əvvəlki illə müqayisədə 5,7 faiz çox əcnəbi və vətəndaşlığı olmayan şəxs gəlmişdir. Gələnlərin 30,9 faizi Rusiya Federasiyası, 21,4 faizi Gürcüstan, 10,2 faizi Türkiyə, 8,5 faizi İran, 3,3 faizi Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, 2,6 faizi Səudiyyə Ərəbistanı, 2,4 faizi İraq, 2,0 faizi Ukrayna, 1,4 faizi İsrail, 17,2 faizi digər ölkələrin vətəndaşları, 0,1 faizi isə vətəndaşlığı olmayan şəxslər olmuşdur.

2018-ci il ərzində “ASAN VİZA” sistemi vasitəsilə Azərbaycana səfər etmək istəyən əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslərə 700 minə yaxın elektron viza verilmişdir.

Nəqliyyat. 2018-ci ildə nəqliyyat sektorunda 229,9 milyon ton yük daşınmış və 2017-ci ilə nisbətən 1,5 faiz artım müşahidə olunmuşdur. Yüklərin 64,9 faizi avtomobil nəqliyyatı, 25,4 faizi boru kəməri, 6,0 faizi dəmir yolu, 3,6 faizi dəniz, 0,1 faizi isə hava nəqliyyatı ilə daşınmışdır.

2018-ci ildə nəqliyyatçılar 2002,8 milyon nəfərə və ya 2017-ci illə müqayisədə 1,5 faiz çox sərnişinə xidmət göstərmişlər. Sərnişinlərin 88,2 faizi avtomobil nəqliyyatı, 11,5 faizi metro, qalan hissəsi isə digər nəqliyyat növləri ilə daşınmışdır.